

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академичната длъжност *професор* в направление 2.1. Филология, научна специалност Български език (диалектология), съгласно обявата в ДВ № 7 от 20 януари 2017 г.

Кандидат: доц. д-р Лучия Стефанова Антонова-Василева

Автор на становището: проф. д-р Сия Колковска, Институт за български език

Доц. д-р Л. Антонова е изявен учен в областта на българската диалектология и на лингвогеографията с много плодотворен научноизследователски път. Нейната професионална дейност е свързана с Института за български език, където работи от 1980 г. последователно като научен сътрудник и доцент (от 2001 г.), като от 2011 г. е ръководител на Секцията за българска диалектология и лингвистична география.

Д-р Антонова участва в конкурса с впечатляваща по обем и съдържателност научна продукция – една монография, два колективни лексикографски труда (с ясно разграничени приноси), три студии и 60 статии. Сериозни са и резултатите от дейността на кандидатката в областта на лингвогеографията. Л. Антонова е сред създателите на *Картата на диалектната делитба на българския език* и е участник в авторитетните издания *Български диалектен атлас. Обобщаващ том. IV. Морфология* и *Atlas Linguarum Europae, Volume I. 9*. Поради невъзможността в ограничените рамки на едно становище да се обхванат всички извършени от кандидатката дейности по тези издания, ще отбележа само някои от тях. Л. Антонова е автор на 15 диалектни карти в посоченото издание на *Българския диалектен атлас*, а дейността ѝ по том I.9. на *Европейския лингвистичен атлас* е свързана с подготовката на индексите за българския материал за коментарите към картите и с разработването на коментара към българската карта в него *Названия за овчар*.

Представените трудове на Л. Антонова и посочените цитирания на нейни трудове (81 цитирания, 10 отзива и рецензии за тях) са основание за заключението, че научното ѝ творчество напълно удовлетворява изискванията за заемане на академичната длъжност *професор*, определени от Правилника за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за български език.

Важен аспект от научноизследователската дейност на Л. Антонова е участието ѝ в значими национални и международни проекти на Секцията за българска диалектология и лингвистична география и осъществено от нея ръководство на два национални и два международни проекта. Тя е ръководител на проект със Словенската академия на науките (финансиран от Фонда за научни изследвания), а от 2011 г. ръководи многоетапния проект *Европейски лингвистичен атлас*. Успешното протичане на тези проекти е показателно за научната компетентност и организаторските умения на Л. Антонова да ръководи и координира дейността на научните колективи.

Трябва да се отбележи и преподавателската дейност на Л. Антонова в България (с изнесен лекционен курс по българска диалектология в Нов български университет през 2003 – 2005 г.) и в чужбина – като лектор по български език в Албания (през 2006 – 2009 г.). Много ценна (не само в научен план) е и нейната дейност при провеждане на

обучение по български език на кандидат-студенти с български произход в Република Косово (през 2012, 2014, 2015 и 2016 г.).

Теоретичните разработки на Л. Антонова се отличават с тематична широта и задълбоченост, изясняват важни особености на изследваните от нея говори и съдържат редица наблюдения и изводи с приносен характер за развитието на българската диалектна фонетика, морфология и лексикология. Последователен и траен е интересът на д-р Антонова към българските диалекти, разположени извън българските държавни граници (в Северна Албания, Косово, Северна Гърция). Един от сериозните научни приноси в изследванията, посветени на тези говори, е изводът за тяхната българска идентичност, аргументиран с многобройни факти от фонетичен, фонологичен, морфологичен и лексикален характер. Важен принос на тези разработки представляват и установените в тях многобройни езикови факти, които категорично подкрепят схващането за диалектното единство на българския език.

Най-представителният труд, с който Л. Антонова участва в конкурса, е монографията *Диалектната система на с. Шищевец, Кукъска Гора – един говор на границите на българската граматика*, която представлява цялостно проучване на този малко изследван български диалект от крайната югозападна част на българската езикова територия. Много детайлно и въз основа на лично събран материал авторката анализира фонетичните и морфологичните особености на този говор, интересен както с архаичните си особености, така и със самобитните си черти. Д-р Антонова проследява много последователно общобългарските му особености (в морфологичен план – разпадане на именното склонение, развитие на категорията определеност, изчезването на инфинитива и др.) и убедително аргументира схващането си, че той притежава типологичните особености на българския език. Тя установява и редица сходни особености на този диалект с особености на източнобългарските диалекти (например широк изговор на застъпниците на ятовата гласна), като приведените от нея факти са ново потвърждение на тезата, че крайните югозападни говори проявяват редица източнобългарски диалектни особености. Въз основа на тези наблюдения д-р Антонова достига до важното заключение, че анализираният говор представлява продължение на българския диалектен континиум

На особености на говора в с. Шищевец, Кукъска Гора и на други югозападни говори в Албания и Косово, намиращи се на границата на българското диалектно землище, са посветени и студия № 2.2., а също и редица статии (№ 3.3., 3.11., 3.19., 3.20., 3.21., 3.22., 3.26., 3.27., 3.35. и др.). В тези разработки Л. Антонова установява важни фонетични и морфологични характеристики на изследваните диалекти и посочва интересни факти за специфичното проявление в тях на определени фонетични и морфологични явления. Много интересни са нейните наблюдения върху проявите на палатализация и затвърдяване на съгласните в тези говори (№ 3.11.), върху падежните отношения в именната им система (№ 3.3.), бройната форма и формата за мн. ч. при същ. имена (№ 3.27), формите и значенията на използваните минали времена и др.

В обсега на изследователския интерес на Л. Антонова са и говори в Северна Гърция (№ 3.22., 3.34.). Въз основа на актуални наблюдения авторката аргументира

схващането си, че българските диалекти там се пазят и използват във всекидневната реч, което е показателно за тяхната жизненост и в съвременния период.

Принос към диалектната лексикология са установените от Л. Антонова особености на български диалекти в лексикален и лексикалносемантичен план. В значителен брой публикации (№ 3.1., 3.4., 3.9., 3.13., 3.14., 3.23., 3.25., 3.32, 3.40. и др.) авторката проследява лексикалните и семантичните специфики на отделни лексеми и лексикалносемантични групи в български диалекти (например названията на домашни животни и роднинските названия в български говори в Албания). И в тези свои проучвания д-р Антонова ясно откроява както общобългарските лексикални и семантични особености на разглежданите говори, така и специфично диалектните (като например диалектните названия на роднински отношения в говорите в Албания). Много интересни са и установените от авторката различия в значенията на лексемите *мас* и *масло* в отделните диалекти, които обуславят различните семантични опозиции между тях. Голям интерес представляват и проучванията на Л. Антонова върху проявите на многозначност в изследваните говори, наблюдавани както при диалектни лексеми (напр. при глаголите *мързим*, *мързим се*, *мързи ме* в български говори в Албания), така и при общоупотребими лексеми като *век*, *тяло*, *хубав*, при които се регистрират и диалектни (освен общобългарските) значения. Л. Антонова достига до важни заключения и по отношение на разпространението на думите *крак* и *нога* в българското езиково землище, като установява случаи на тяхната употреба и извън типичните за тях територии.

Важно място в проучванията на Л. Антонова заемат и съпоставителните изследвания на лексеми и езикови явления в славянските, балканските и романските езици и техните диалекти (№ 2.1., 3.6., 3.12., 3.5.). Авторката посочва интересни фонетични, лексикални и семантични сходства и различия между български диалекти и диалекти в словенския език и други славянски езици. При съпоставката на български и словенски диалектен материал тя прилага електронен модел за изследване на близостта и различията между лексеми в тези близкородствени езици, който дава възможност за по-голяма обективност на получените изводи.

Като много ценни (не само в лингвистичен план) трябва да се открият проучванията на Л. Антонова върху говорите на мюсюлмански общности в Ловешко, Гоцеделчевско, Ксантийско и в областта Гора (Косово и Албания) (№ 3.2.; 3.8). Анализираните особености от фонетичен, морфологичен и лексикален характер я водят до извода, че по редица свои черти тези говори са сходни с говорите в съседните християнски селища. В тези разработки Л. Антонова установява нови факти в подкрепа на изразената и от други български изследователи позиция, че няма данни за съществуването на помашки език. Авторката привежда в подкрепа на тази теза и своите наблюдения върху самосъзнанието на изследваните общности.

Л. Антонова съчетава успешно теоретичните си изследвания с лексикографска дейност, като е съавтор в две ценни лексикографски издания с българска диалектна лексика. Висока оценка заслужава *Речникът на българските говори в Южните Родопи, Драмско и Сярско* (в съавторство с Г. Митринов, като Л. Антонова е автор на статиите за диалектна лексика в Сярско и Драмско), който отразява лексикалното

богатство на тези български говори извън българската държавна територия. Речникът е разработен по оригинална концепция, която дава възможност за пълно обхващане на събраната от авторите диалектна лексика. Много сполучлив е избраният подход при отразяване на вариантността, като освен диалектни лексеми в речника са включени различни типове диалектни варианти (фонетични, акценти, морфологични, словообразователни) на книжовна лексика. Оригинално решение за представяне на диалектната вариантност, на което са посветени и теоретични разработки на Л. Антонова (№ 3.10, 3.10-а), е принос към диалектната лексикография. Много ценен е и *Краткият речник на диалектните думи (в учебната литература)* (в съавторство със Сл. Керемидчиева), също изработен по оригинална концепция, който представя диалектни лексеми, срещаща се в българската художествена литература и фолклора.

Една от основните дейности на Л. Антонова е свързана с българската лингвогеография, чието възходящо развитие и успехи се дължат и на творческите усилия на кандидатката. Като един от авторите и редакторите на *Българския диалектен атлас. Обобщаващ том. IV. Морфология* тя участва в изясняването и точното отразяване на типологичните особености на българските диалекти на морфологично равнище. Нейното участие в последните издания с карти и с коментари към картите на *Европейския лингвистичен атлас* обуславя приноса ѝ за прецизното отразяване на мястото на българската диалектна лексика като част от европейската диалектна лексика. Л. Антонова разработва и мотивационната карта към българската карта в *Европейския лингвистичен атлас*, в която групира названията на лексемата *овчар* в различни европейски езици въз основа на мотивационните им признаци. Кандидатката участва и в създаването на *Картата на диалектната делитба на българския език*, отразяваща неговото диалектно членение. Като един от авторите на тази карта, чийто дигитален вариант предизвика значителен интерес сред българското общество, Л. Антонова редом с другите автори допринася за популяризиране на знанията за диалектните особености на българския език сред българската общественост.

Богатата научноизследователска дейност на Л. Антонова се допълва и от дейността ѝ по издаване на ценни паметници с диалектни материали, с което се допринася за тяхното съхраняване и популяризиране. Тя е съавтор в изданието с обработени неизвестни досега народни песни, селектирани от К. Миладинов, и участва в създаването на електронен ресурс с речници на езика на песните в сборника „Веда Словена“.

Посочените по-горе многобройни съществени приноси на доц. д-р Л. Антонова по отношение на българската диалектна фонетика, морфология и лексикология, в диалектната лексикография и в лингвогеографията я определят като сериозен учен със значителен принос за развитието на тези научни области. Въз основа на това заключение с пълна убеденост препоръчвам на членовете на научно жури да гласуват положително за присъждането на академичната длъжност *професор* на доц. Л. Антонова.

10.04.2017 г.

Изготвил становището: *С. Колковска*

проф. д-р С. Колковска